

УДК: 332.05

DOI: 10.31359/2312-3427-2020-3-346

І.В. Застрожнікова, канд. наук держ.упр., доцент

e-mail: irenazast@gmail.com,

ORCID: 0000-0002-9988-5288

**Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дм. Моторного**

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ТУРИСТИЧНИМ ПІДПРИЄМНИЦТВОМ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

В статті розглянуто один з видів диверсифікації аграрного виробництва – туристичне підприємництво. Проаналізовано основні Європейські моделі розвитку аграрного підприємництва та можливість їх залучення в українських реаліях. Основою просування аграрного туризму визначено інструменти діджиталізації.

***Ключові слова.** Аграрний сектор, аграрний туризм, диверсифікація, діджиталізація, туризм.*

Постановка проблеми. В даний час чимало малих фермерських господарств зазнають банкрутства. Крім того, українське село має багато соціальних проблем. Так, за даними статистики, в сільській місцевості проживає біля 5 млн. осіб, з них більше 1 млн. зареєстровані, як безробітні, а майже 3млн. відносять себе до незайнятого населення. Розвиток аграрного туризму не тільки сприятиме фінансовій підтримці дрібних фермерських господарств, а й підтримає українського селянина та сільську інфраструктуру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку туризму в Україні розглядали чимало відчизняних та забубіжних вчених, а саме: Бородун О. Ю., Безугла Л.С., Вахитова З.Т., Квартальнов В.А., Кифяк В.Ф., Шостак М.А. та інші. Вчені Гварліані Т.Є., Зарічна А.А., Колесников М.Г., Федоров В. А. розглядали туризм у поєднанні з аграрним сектором. Але, наразі, основні концептуальні питання диверсифікації аграрного сектору туристичним підприємництвом залишаються невизначеними та потребують подальшого розгляду.

Формулювання цілей статті. Метою написання статті є обґрунтування необхідності диверсифікації аграрного сектору туристичним підприємництвом.

Виклад основного матеріалу. Аграрний туризм - це одна з форм туризму спрямована на надання послуг по переміщенню споживачів з міської місцевості в сільську. Також аграрний туризм можна визначити як туризм сільського гостинності. Агротуризм є одним із засобів збільшення джерел доходів сільського населення та компонентом комплексного розвитку сільських територій і сільської інфраструктури. В країнах, що розвиваються, агротуризм підтримується і заохочується державою, доступ до діяльності в цій сфері максимально спрощений, а суб'єкти, які надають послуги в цій сфері, отримують всілякі преференції, у тому числі і податкові. Основою в організації відпочинку на селі виступає сільська сім'я, яка проживає в селі, здійснює основну діяльність, пов'язану з веденням особистого селянського господарства, і побічну, - з використанням майна цього господарства для надання послуг у сфері сільського зеленого туризму, а саме: забезпеченням відпочивальників житлом, харчуванням, ознайомленням з місцевою культурою і традиціями.

Загалом, як свідчить міжнародний досвід, на сьогоднішній день необхідним є перехід від централізованої аграрної політики, сконцентрованої на аграрному секторі, до більш інтегрованої політики розвитку сільської місцевості, що передбачає наявність зв'язку між економічними, екологічними, соціальними та територіальними аспектами життєдіяльності сільських територій [5].

Закон України "Про сільський аграрний туризм" визначає загальні правові, організаційні, соціально-економічні засади сільського аграрного туризму.

У Законі наведені нижче терміни та поняття вживаються в такому значенні:

сільський аграрний туризм - вид туризму, який передбачає тимчасовий виїзд особи з місця проживання в сільську місцевість в оздоровчих, пізнавальних чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності;

агротуристична діяльність - діяльність особистого селянського господарства чи фермерського господарства, сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу, спрямована на задоволення потреб туристів та надання їм агротуристичних послуг;

агротуристичні послуги - послуги з тимчасового розміщення, харчування, в тому числі з використанням продуктів власного

виробництва, майна особистих селянських господарств, фермерських господарств з метою рекреації, тимчасового розміщення (проживання) туристів, ознайомлення з традиційними формами господарювання та сільським способом життя;

сільська садиба - розташований в сільській місцевості та пропонується для тимчасового розміщення туристів житловий будинок з земельною ділянкою, в якому постійно проживає сільський господар та/або члени його родини, що належить на праві власності сільському господарю або будь-кому з членів родини, які постійно проживають разом з ним. Сільські садиби повинні відповідати протипожежним, санітарним та іншим вимогам, передбаченим нормативно-правовими актами України для сільських будинків;

сільський господар - член особистого селянського або фермерського господарства, який здійснює господарську діяльність з використанням земельних ділянок та майна, що їм належать на правах власності або оренди відповідно до законодавства України;

суб'єкти агротуристичної діяльності - особисте селянське господарство, фермерське господарство, сільськогосподарський обслуговуючий кооператив, фізичні особи - споживачі агротуристичних послуг.

Аграрний сектор вкрай необхідно диверсифікувати аграрним туризмом. Особливо це потрібно робити невеликим аграрним підприємствам, фермерським господарствам, які обробляють земельні ділянки площею до 100 гектарів, займаються виноградарством, садівництвом або тваринництвом. Така диверсифікація надає можливість знизити вірогідність банкрутства малих агрофірм та перекрити сільськогосподарські ризики. Характерною особливістю більшості моделей аграрного туризму є відсутність потреби у значних фінансових витратах. В більшості випадках, родина фермерів просто відкриває свою садибу гостям без будь-яких додаткових вкладень, за виключенням витрат на дотримання порядку та забезпечення туристів якісною екологічною їжею. Але ці затрати є несуттєвими. Існує декілька моделей розвитку аграрного туризму (таблиця).

У Європі аграрний туризм забезпечує від 10 до 20 відсотків загального доходу туристичного підприємництва. В Україні, наразі, аграрний туризм не розвинуто до таких масштабів. [4]

Вважаємо, що серед наведених моделей Україні немає жодної, яка б категорично не підходила нашим господарям. Так, наприклад, для господарств, які спеціалізуються на виноградарстві та виноробстві

підходять французька та італійська моделі. Будь-яке фермерське господарство також можуть використовувати британську або німецьку модель.

Моделі розвитку аграрного туризму

Модель агротуризму	Характеристика	«Родзинки» для туристів
Британська	В основі – сумісне проживання фермеру з туристами	Кінні прогулянки, риболовля, «занурення» у певну історичну епоху
Французька	В основі – кулінарні традиції та виноробство, проживання в окремому стилізованому будиночку	Доступ до винних погребів, дегустація вин
Німецька	В основі – сумісна робота туристів поряд з фермером, як в рослинництві (на полі), так і в тваринництві (у	Можливість «розім'яти м'язи»
Польська	Чітке розмежування господарств, для яких агробізнес – основний заробіток та господарств, які розглядають агробізнес, як додатковий дохід	
Чеська	Відпочинок у регіонах виноробства та регіонах, що межують з заповідними	Дегустація вин, можливість відвідувати заповідні території
Італійська	Подібна до Французької моделі. В основі – кулінарні традиції та виноробство.	Різноманітні розважальні програми

В даний час в нашій країні існує три різновиди сільського туризму.

Перша. Так званий "зелений туризм". Тут відпочиваючі приймають безпосередню участь в сільськогосподарській діяльності, наприклад, в такій як догляд за тваринами або збір фруктів.

Друга. Відпочинок на селі. Туристи проживають в будинках місцевих жителів або в спеціально побудованих садибах, знайомляться з місцевими природними, рекреаційними, історико-архітектурними, культурно-побутовими традиціями.

Третя. Екотуризм. Це науково-пізнавальний вид сільського туризму характерний для поселень і сіл, розташованих в межах національних парків і заповідників.

Коли фермер вже має ідею туристичного підприємництва, основною проблемою стає просування аграрного туризму на ринок. Для цього необхідно використовувати елементи цифровізації та діджиталізації. Наразі, саме діджиталізація є головним трендом та чинником зростання туристичного підприємництва в усьому світі. Тому постає питання як саме використати можливості діджиталізації українськими фермерами.

По-перше, потрібно перевести комунікацію із потенційними туристами в цифрове середовище. Є два основних варіанта такого переведення. Перший варіант – використання сайту туроператора. Другий – створення та просування власного сайту. Перший варіант буде більш вигідним з фінансової точки зору, аніж другий. Проте, на такому сайті чимало туристичних фірм-конкурентів. Оптимальним варіантом, на наш погляд, є користування послугами туристичних сайтів на першому етапі із подальшим створенням власного сайту. Сайт має бути максимально простим та зрозумілим, а навігація зручною. Усі оновлення на сайті мають відбуватися своєчасно, а спілкування з майбутнім клієнтом налаштовано для швидких відповідей.

Внутрішня цифровізація аграрного туризму має бути спрямована на розвиток CRM-систем та автоматичних інструментів для постановки завдань та планування.

Висновки. Аграрний туризм – це потужний імпульс для розвитку та залучення активного населення та інвесторів, покращення інфраструктури, диверсифікації аграрного сектору економіки та росту якості життя сільського населення. Крім того, цей вид туризму – це значна можливість популяризації аграрного бренду та додаткової можливості продажу власної продукції. Враховуючі значні негативні наслідки пандемії коронавірусу для міжнародного туризму, слід розвивати внутрішній туризм, зокрема, молодий та перспективний агротуризм.

Бібліографічний список.

1. Безугла Л.С. Розвиток екотуризму на засадах функціонування підприємництва. Економіка та суспільство. 2018. № 19. С. 282-286
2. Вахитова З.Т. Развитие сельского туризма. JSRP . 2014. №14 (18). с. 10-15.
3. Гварлиани Т.Е. Сельский и аграрный туризм как специфические виды туризма. Пространство экономики. 2011. №4. с.61-65.

4. Заричная А.А. Европейский опыт развития сельского туризма. Экономика Крыма. 2011. №4(37). С.33-39.

5. Застрожнікова І.В. Обґрунтування пріоритетів державної аграрної політики. Економіка та держава. 2010. № 6. С. 33-35.

Reference.

1. Bezuhla, L.S. (2018). Rozvytok ekoturizmu na zasadakh funktsionuvannya pidpriemnytstva [Development of ecotourism on the basis of business functioning]. *Economy and society*, 19, 282-286 [in Ukrainian].

2. Vahitova Z.T. (2014) Razvitie selskogo turizma [Development of rural tourism]. *JSRP*, 14(18),10-15 [In Russian].

3. Gvarliani, T.E.(2011). Selskyi i agrarnyi turizm kak specificheskie vidy turizma [Rural and agricultural tourism as specific types of tourism, types of tourism]. *Economy space*, 4, 61-65 [In Russian].

4. Zarichnaya A.A. (2011). Evropeyskiy opit razvitiya selskogo turizma [European experience in the development of rural tourism]. *Economy of Crimea*, 4(37), 33-39[In Russian].

5. Zastrozhnikova I.V. (2010) Obgruntuvannya prioritetiv derzhavnoi agrarnoi politiki [Substantiation of priorities of the state agrarian policy]. *Economy and state*,6, 33-35 [In Ukrainian].

И.В. Застрожникова. Диверсификация аграрного сектора туристическим предпринимательством в условиях диджитализации.

В статье дано определение аграрному туризму, как одному из способов увеличения доходов малых фермерских хозяйств и улучшения сельской инфраструктуры. Приведены основные термины Закона Украины «О сельском аграрном туризме», а именно сельский аграрный туризм, агротуристическая деятельность, агротуристические услуги, сельская усадьба, субъекты агротуристической деятельности. Установлено, что аграрный сектор необходимо диверсифицировать аграрным туризмом. Особенно это необходимо небольшим аграрным предприятиям, которые в наибольшей степени могут пострадать от сельскохозяйственных и других видов рисков. Характерной чертой большинства моделей аграрного туризма является отсутствие потребности в значительных финансовых затратах. Проанализированы характерные особенности основных европейских моделей развития аграрного туризма: немецкой, британской, французской, польской, итальянской и чешской. В Европе аграрный туризм обеспечивает от 10 до 20 процентов общего дохода всего туристического бизнеса. В Украине аграрный туризм еще не развит до таких масштабов. Среди приведенных моделей развития аграрного

туризма в Україні можна применятъ любую. Сейчас в Украине существует три разновидности сельского туризма: «зеленый туризм», отдых в селе и экотуризм. Для развития аграрного туризма украинским фермерам необходимо использовать возможности диджитализации, которая является главным мировым трендом туристического развития. Коммуникация с потенциальными клиентами должна быть переведена в цифровую площадь. Для этого фермерам необходимо на начальном этапе пользоваться услугами сайтов туроператоров, а в последствии создавать собственные информативные сайты с удобным интерфейсом и налаженной оперативной обратной связью.

Ключевые слова. Аграрний сектор, аграрний туризм, диверсифікація, діджиталізація, туризм.

I.V. Zastrozhnikova. Diversification of the agricultural sector by tourism entrepreneurship in the context of digitalization. The article gives a definition of agricultural tourism as one of the ways to increase the income of small farms and improve rural infrastructure. The main terms of the Law of Ukraine "On Rural Agrarian Tourism" are given, namely, rural agricultural tourism, agritourism activities, agrotouristic services, a rural estate, subjects of agro-tourism activities. It has been established that the agricultural sector needs to be diversified with agricultural tourism. This is especially necessary for small agricultural enterprises, which are most likely to suffer from agricultural and other types of risks. A characteristic feature of most models of agricultural tourism is the absence of the need for significant financial costs. The characteristic features of the main European models of the development of agricultural tourism are analyzed: German, British, French, Polish, Italian and Czech. In Europe, agrarian tourism provides 10 to 20 percent of the total income of the entire tourism business. In Ukraine, agricultural tourism has not yet been developed to such a scale. Any of the above models for the development of agricultural tourism in Ukraine can be applied. Now in Ukraine there are three types of rural tourism: “green tourism”, rural recreation and ecotourism. For the development of agricultural tourism, Ukrainian farmers need to use the possibilities of digitalization, which is the main global trend in tourism development. Communication with potential clients must be digitalized. To do this, at the initial stage, farmers need to use the services of tour operators' websites, and subsequently create their own informative websites with a convenient interface and streamlined operational feedback.

Keywords. Agrarian sector, agrarian tourism, diversification, digitalization, tourism.